

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 12. januarja 1940.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadruga tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Edinstveno slepomiškanje

V »Jutru« razmišlja neki »gospodarstvenik« o preureditvi države in se seveda izjavlja »navzlic vsemu za narodno edinstvo«. Sestavek je tako miselno nezadosten, obsega toliko protislovij, napačno podanih dejstev, logičnih skokov, da že zgolj po svoji kakovosti dokazuje vso miselno uboštevno jugoslovenarstva. Ganljiva je zlasti vztrajnost, s katero goni svojo jugoslovenarsko drajno, potem ko je ta doživela polom in potem, ko so bila vsa tista dejstva, ki jih navaja, bog ve kolikokrat ovržena in ko je bila prav tolikokrat dokazana njihna neosnovanost in brezmišelnost.

Najprej se je »gospodarstvenik« spravil seveda na gospodarsko enotnost, kakor da bi bili kedaj avtonomistični Slovenci ali Hrvatje zoper njo. Z najbolj obrabljenimi vsakdanjsčicami umuje ta gospodarstvenik, da je gospodarska enotnost neverjetno nujna, kakor da bi vprav Slovenci in Hrvatje ne bili zmeraj zanjo in zoper tisto protekcijsko gospodarjenje, ki je ravno to enotnost razbijalo s tem, da je na stroške Slovencev in Hrvatov zapostavljalo in zatiralo ter naravnost uničevalo gospodarstvo tam, kjer so bili zanj ugodnejši pogoji, pa ga pospeševalo tam, kjer takih pogojev ni bilo. S tem pa je ne samo slabilo, ampak tudi razbijalo njegovo enotnost, ki se ji po jugoslovensko tudi »edinstvo« pravi. In če jugoslovenski »gospodarstvenik« ve, da se je tako godilo v znamenju narodnega »edinstva« in zaradi njega, pa nam kljub temu hoče priporočati vnovič to slabo znamko, potem naj nam samo še razodene, kakšno poroštvo nam daje, potem ko je ravno jugoslovenstvo pokazalo v dejanju svojo grdo hegemonistično in izkoriščevalno stran. Zlasti je nesmiselno pri takih stvareh razlagati kako besedo zgolj pojmovno in ji svojevoljno podtikati namen in pomen, ki ga nima in ga nikoli ni imela. Vsako besedo, vsak pojem je treba marveč razlagati po vsebini, ki mu jo je dalo življenje, ne pa kakšen svetu odmaknjen sanjač v nepoznanju življenja ali kak preračunljiv dobičkar v iskanju tvarne koristi. Tako ima tudi pojem narodne enotnosti, ali po jugoslovensko »nacionalnega edinstva«, kar najbolj nedvoumno vsebino, ki mu jo je dalo dvajsetletno trpljenje in zapostavljanje našega naroda, vsebino, ki nam predstavlja protiljudsko, celo našemu jeziku in naši samobitni omiki sovražno dejavnost teh edinstvenikov in vse tiste dobičkarske zalege, ki je jadrata pod njihno zastavo. Ne, z »edinstvom« nam ne prihajate več, preveč na slabem glasu je. Sicer pa nikar ne skrbite, da ne bi svobodni Slovenci in Hrvati znali prav preurediti državo. Ves svet ve in čuti, da je naša država enotnejša in močnejša prav sedaj, ko je edinstvenike odnesla nevolja Slovencev in Hrvatov.

Jugosloveni so imeli dvajset let vso oblast v tej državi. Osnova jugoslovenstva je bilo favoriziranje in hegemonija, in vsak Slovenec, vsak Hrvat ju je težko čutil. Pa vendar trdi ta »gospodarstvenik« nečlenirano veselo, da jugoslovenska ideja »v svoji osnovi izključuje vsako... favoriziranje in vsako hegemonijo«!

Naj si vsak bralec sam najde za tako pisanje primerno besedo!

Umsko, pa tudi pravno raven tega nacionalnega razmišljanja podamo morebiti najboljše, če dobesedno navedemo njegovo primero s Švico:

Enako kakor v Švici, bo moralo tudi pri nas v gospodarskih stvareh vladati načelo solidarnosti, harmonične povezanosti in pravične izravnave interesov posameznih pokrajin in posameznih interesnih skupin, v boju med nasprotujočimi si interesi morajo odločati interesi skupnosti, seveda po načelu pravičnosti ter enakosti. Osnovna napaka je namreč, če kdo misli, da naši državi, tudi če bo federativno urejena, ni treba, da bi bila sezidana na načelu narodnega edinstva in jugoslovenske skupnosti. Opozorili smo, da

črpa Švica, ki je edina resnično federativna država v Evropi, vse svoje velike življenjske sile in svojo notranjo trdnost in odpornost ravno v močno razviti zavesti edinstva.

Sicer se nam zdi, da naj bi se posebno jugosloveni ogibali primerjanja s Švico. Kajti vse, pa že prav vse bo govorilo zoper jugoslovenske državoslovne nauke. O, da, če bi se bili jugosloveni spomnili Švice takrat, ko je bila priložnost za to, namreč 1918. leta! Koliko pretresov bi bilo prihranjenih Jugoslaviji! In koliko revščine, krivic, zapostavljanja bi bilo prihranjenega zlasti nam Slovence!

Da, da, primera med švicarsko in jugoslovensko državno ureditvijo je v načelu zgrešena. Zato tudi »gospodarstvenik« ne pride nikamor brez sicer bolj skrite, zato pa nič manj nelepe potvorbe. On sicer ve, da v Švici ni nobene narodne enotnosti, da so marveč v Švici štirje državni narodi, od katerih šteje najmanjši komaj 40.000 duš. Ker pa to ve, in ker to dejstvo naravnost vpije zoper vsako tako primerjanje, zato jugosloven potvarja. V predzadnjem stavku zgorajšnjega navedka govori še o potrebi narodnega »edinstva« pri nas. Ker pa si le ne upa, govoriti o takem »edinstvu« v Švici, izpusti preprosto besedo »narodni«, ko govori o »močno razviti zavesti edinstva« pri Švicarjih. Greši pač na to, da miselna lenoba in površnost jutranjih bralecev te nacionalne potvorbe ne bo opazila.

Toda mi povzemamo to primero, a kakopak brez potvorb. Da, takšno državo hočemo imeti, kakršna je Švica, svobodno, demokratično, brez hegemonizma, pravično. In zakaj ne bi šli tudi do nje po švicarskem zgledu? Potem se pa lahko zanesemo, da se bo tudi pri jugoslovenskih narodih razvila močna zavest državne enotnosti.

»Gospodarstvenik« — le kakšen gospodarstvenik utegne to biti! — seveda čuti, da z narodno enotnostjo ne pride daleč pri treh narodih, ki to narodno enotnost odklanjajo. Zato je šel med filozofe in modruje:

Z ugotovitvijo, da smo en narod, hočemo predvsem manifestirati skupnost krvi in plemena (rase), medsebojno usodno povezanost in trajno skupnost političnih, kulturnih in gospodarskih interesov.

Oglejmo si torej zaporedoma razloge tega jugoslovenskega nacionalnega modrijana.

Jugosloven seveda dela s pojmi, ki jim je vsebina malo dognana, ker upa, da tako laže uide kritičnemu pogledu. Skupnost krvi? Toda pri mešanosti ravno balkanskih Slovanov s krvno zadevo nihče ne bo daleč prišel. V Srbiji so se na primer naselili za turške vlade vsi mogoči narodi, od španskih Judov do maloazijskih Bašiburukov in celo afriških Zamorcev. Skupnost plemena? Toda kakšno je potem pleme, ki nima skupne krvi? Slovenci smo po krvi gotovo bližji prebivalcem okoli sedaj nemških krajev kakor Mallnitz, Mölltal, Kötschach, Windischgarsten, Windischmatrei in drugih, kakor pa kakim Cincarjem. Zato pa vendar nismo z njimi en narod, narobe, v narodnem boju so ti ljudje bili zmeraj zoper nas.

Prav na isti miselni višini je trditev o usodni povezanosti in trajni skupnosti političnih, kulturnih in gospodarskih koristi. Za trajnost je menda treba več kakor dvajset let. Usodna povezanost, ta je sicer gotovo dana spričo sveta okoli nas, in dobro bi bilo, če bi se je jugosloveni vsaj toliko zavedali kakor mi, kajti precej trdnjša bi bila ta povezanost in najmanj Bolgare bi danes že obsegala. Toda ta povezanost nima z »nacionalnim edinstvom« prav nič skupnega, saj obsega lahko najrazličnejše narode, kar dokazuje ravno od »gospodarstvenika« privlečena primera o Švici.

Sicer pa, ko že govorimo o Švici: sedaj o praz-

nikih so švicarski listi govorili o usodni povezanosti švicarske in finske usode, neki dnevnik je celo naravnost pisal o bratovskem finskem narodu. Kdor je bral tiste besede, je videl in čutil, da niso bile gola fraza. Zato pa kljub politični sorodnosti usod, kljub iz njih izhajajočega bratovskega sočustvovanja ne bo nihče iskal v teh besedah kakšnih »edinstvenih« prizadevanj, tudi če ne bo ravno pomislil na velikansko zemljepisno in nič manjšo krvno razdaljo med narodi ene in druge države. Samo poklicni izdelovalec public, brez poznanja političnih, narodnih in kulturnih sil, bi mogel iz takih glasov človečnosti razviti kakšen nesmiseln edinstveni nauk.

Kako malo je ta gospodarstvenik mislil ob razkladanju svojih modrosti, dokazuje zlasti tale odstavek:

Kako so ti naši notranji prepiri, ali smo trije narodi ali en narod, nesmiselni in brezplodni, mora vsak spoznati, kdor malo pogleda v svet. Tu nam zopet Švica nudi prav poučen zgled. Če vprašaš Švicarja, ali so prebivalci Švice en narod ali trije oziroma štirje narodi, te bo začudeno pogledal in bo dejal: »Mi smo Švicarji«. Nacionalna zavest je med Švicarji tako globoko zasidrana, da celo nemški narodni socialisti priznavajo švicarskim Nemcem, Francozom, Italijanom in Retoromanom, da pripadajo švicarskemu narodu.

Ne, gospod gospodarstvenik, stvar je precej drugačna. Če bo kdo vprašal Švicarja, kateremu narodu pripada, mu bo takoj povedal, da je ali Nемец, ali Francoz, ali kar je že pač. Seveda če ga bo vprašal po državni pripadnosti, za kar rabijo Švicarji izraz »Nation« v romanskem pomenu besede, mu bo odgovoril, da je Švicar. Tako bo odgovoril na primer tudi vsak francoski, britanski ali ameriški državljani, pa s tem še ne bo zatajil svojega naroda. Sicer pa naj bi bil gospodarstvenik rajši prebral spomenico Retoromanov, ki so zahtevali pred dvema letoma od švicarske vlade popolno priznanje narodne enakopravnosti, pa bi bil videl, da Retoromanom še na misel ne prihaja, zatajevati svoj narod, a da seveda prav tako ne zatajujejo svoje državnosti.

Kdor bi naših jugoslovenov ne poznal, bi navsezadnje mislil, da grejo taki neosnovani nauki samo na račun nevednosti. Sicer ta res ni majhna, če ne bi si pač izbrali boljših primerov in ne prevračali resnice na tako otipljiv način na glavo. Toda v vsem tem prekopicovanju in mešanju pojmov je skrit namen, da površnega braleca zapelje k napačnim sklepom in da dela razpoloženje za unitarizem. Kajti če bi šlo edinstvenemu gospodarstveniku za resničen pouk iz tujih primerov, bi mogel reči samo eno: Švica je federativna država kljub veliko večji kulturni, gospodarski in socialni izravnosti od naše, kljub isti skupni zgodovini, kljub znatno manjšemu številu prebivalstva in manjši površini ozemlja. Zaradi federativne ureditve pa v njej med njenimi po jeziku tako različnimi narodi ni nobenih trenj. Zaradi federacije je tudi zavest skupnosti tako velika, da se vsak švicarski Nемец, Francoz, Italijan ali Retoroman navzven s poudarkom oznamenjuje za Švicarja. In če bi mu bilo še mogoče, dvigniti se nad plitvine unitaristično hegemonističnega jugoslovenarstva, bi k tem ugotovitvam dodal še tale sklep: Samo takrat bo tudi pri nas državna zavest tako močna, kadar bo federacija onemogočila, da en del prebivalcev ali en narod naše države živi v škodo drugega, in kadar bo demokracija po švicarskem vzoru preprečila korupcijo, ki je zagrenila toliko poštenih ljudi.

Če pa gospodarstvenik navaja pisatelje, ki dokazujejo, da so Švicarji tudi po »rasi« en narod, tedaj bi ga mi lahko opozorili na to, da so svoje dni razni črno-rumeni pisatelji oznanjali nauk o enem avstrijskem narodu, in najbrž ne z manjšo upravičenostjo. Pa vendar ti nauki niso rešili Avstrije, ker ta ni znala rešiti vprašanja Avstrije: da je namreč samo v popolni demokraciji mogoče sožitje več narodov.

Ali dopovej take samoobsebnosti jugoslovenu,

če mu moreš. On primenuje zmeraj primere, kakor se mu zdi. Švicarska federativna demokracija mu je zdajci dokaz za jugoslovensko centralistično diktaturo. Zato pa jo porablja kot razlog — zoper našo federativno ureditev!

„Banovina Slovenija“

Pod tem naslovom je zbral vseučiliški profesor dr. Andrej Gosar štiri razprave o vprašanjih, ki so nastale po sklenjenem sporazumu s Hrvati, in jih izdal v knjižici. Dobrišen del obravnavanih predmetov je našim bralcem že znan. Toda dobro je, da so zbrani in sestavni obdelani, kar bo marsikomu olajšalo pregled. Važna je knjižica zlasti, ker dokazuje in poudarja nujnost, da se brez vsakega odlašanja razširi sporazum tudi na Slovenijo. A še prav posebej je simpatičen odločni pisatelj nastop zoper slovensko malodušnost, ki ob vprašanju svobode ali nesvobode še ugiblje, če se stvar izplača. Simpatičen zlasti za nas, ki se bojujemo zoper to malodušnost od prve svoje številke, naj se skriva že sedaj pod to, sedaj pod drugo krinko.

Najbolj aktualna je v teh dneh druga razprava »Finančna in gospodarska stran vprašanja o slovenski banovini«. Po pravici graja uvodoma, da si Slovenci — pri čemer misli očitno na tiste Slovence, ki si svoje narodno vodstvo — kljub dvajsetletnim sporom in bojem za primeren državopolitični položaj v državi še niso napravili jasnih predstav o tem, kaj hočemo. In medtem ko smo se prerekali okoli svetovno-nazorskih in podobnih vprašanj, smo zanemarjali narodno-gospodarsko in državno-politično življenje v veliko našo škodo.

Pisec se je seveda moral lotiti poglobljenega vprašanja našega narodnega življenja, namreč naše obremenitve z javnimi dajatvami in naše udeležbe pri teh dajatvah. Po njegovih računih znašajo naše dajatve 1.055 milijonov, dobimo pa nazaj samo 859,6 milijonov. Razloček znaša torej nad 210 milijonov. Toda pri tem moramo še upoštevati, da je pisec v preveliki skrbnosti, da vsaj ne bi zapisal kakšne številke, ki bi se dala spodbijati, vse zneske zaokroževal nam v neprimerno. Tako na primer je vzel vsekako mnogo preizkušeno dohodke Državne hipotekarne banke in Narodne banke v Sloveniji, ki jih jemlje samo s poldrugim milijonom, medtem ko znašajo samo pri zadnji povprečno 50 do 40 milijonov na leto. To pa iz preprostega razloga, ker v Sloveniji dejansko ni zgubljenih terjatev, ki znašajo na primer samo v Belgradu med 60 do 70 milijonov na leto. Nadalje pisec sam potrjuje, da ni upošteval 105 osrednjih fondov (danes jih je že 154!), ki imajo 876,7 milijonov dohodkov (danes že vsaj za četrtino več!) in pri katerih skoraj nismo udeleženi, razen pri plačevanju.

Razloček med našimi prispevki v državno blagajno in med prejemki iz nje, kakor ga je izračunal dr. Gosar, je torej v resnici mnogo, mnogo prenek. Toda pravilno pripominja pisec, kaj bi bili lahko naredili Slovenci, pa če bi bil še ta za polovico manjši. In pri tem opozarjamo tudi mi na že dovoljkrat poudarjeno dejstvo, da smo morali zaradi sedanjega finančnega sestava prenapenjati banovinske finance, s čimer smo hromili podjetnost domače industrije in jo dejansko gonili iz dežele na jug.

Ne, jugoslovenci so v našem političnem življenju doigrali. In morali so doigrati, da že najdejo kedaj južnoslovanski narodi pot do pravega, odkritosrčnega sožitja brez izkoriščanja in zapostavljanja.

Kar se tiče državnopravne ureditve same, izhaja pisec iz podstav, na kateri je bil sklenjen sporazum s Hrvati. Njegovo stališče razumemo: ob snovanju načrta hoče imeti jasno in vidno izhodišče. Vendar moramo takoj spet kedaj ugotoviti, da nam tak obseg samouprave, kakor ga je nakazal sporazum najbolj vidno, še ne more biti dovolj. Mimogrede: tudi Hrvatje so že večkrat povedali, da z njim še davno niso rešena vsa vprašanja, zlasti kar se tiče financ. Pri tem pa ne smemo še nečesa prezreti: samouprava, ki bi ne obsegala tudi železnice in pošt, bi bila za nas mnogo slabša, kakor za Hrvate. Nekajkrat smo že opozorili, da so na primer hrvaške železnice pasivne, naše pa donajajo skoraj četrtino vseh dohodkov. Očitno bi torej centralistično upravljanje železnice Hrvatim vsaj v tvarnem pogledu samo koristilo, nas bi pa hudo obremenjevalo. Podobno je glede pošt. Pa ne samo s finančnega, tudi z načelnega stališča se ne moremo odreči zahtevi, da velja samouprava tudi za železnice in pošte. Sicer pa daje navsezadnje samo besedilo sporazuma mogočost, da se ta stvar uredi na način, znosen za nas. Kot načelo bi pač moralo veljati od prvega dne, da se tudi dohodki železnice in pošt porabijo tam, kjer so bili zbrani. Potem se bo centralna uprava sama od sebe omejila na res

potrebne stvari, ki ne morejo biti drugačne, kakor prometu v korist.

Ob taki popolni samoupravi pa je tudi samobesno, da ni potreben dvojni finančni sestav, s katerim pisatelj še računa. Sicer pa pripominja pravilno, da bi bila taka dvojna uprava precej draga. Tudi s stališča gospodarnosti jo je treba zatvegatelj odklanjati. K temu pridejo pa še drugi pomisleki. Predvsem bi bila po dosedanjih skušnjah bolj ali manj centralistična. Z drugimi besedami pa se to pravi, da bi ne bila pravična za nas. To bi pa povzročalo samo nove nepotrebne spore in novo trenje. Bolje je torej, sploh ne začeti z njo. Vse davke in javne dohodke pobira, o njih sklepa zgolj samouprava. Delež, ki pride nanjo po številu prebivalstva, pa odračunjuje osrednji vladi. Najbolj preprosto je to, najbolj pravično, in — najceneje tudi!

V zadnjem sestavku obravnava pisec »Nekaj splošnih smernic za sestavo, organizacijo in delo banovinskega zbora Slovenije«. V tem delu dajo nekaj zelo zanimivih pobud za njegovo uspešno delo. Banovinskemu zboru naj bi stala ob strani kot posvetojoča organa prosvetni in socialno-gospodarski svet. Stanovi bi tako dobili vpliv in zastopstvo, pa vendar vseskozi na demokratični podstavi. Tema svetova bi šla poleg običajne svetovalne pravice tudi mogočost izdatne iniciative. In če namerava ta predlog siliti zakonodavni zbor, da sklepa o predlogih teh svetov s kvalificirano večino in jih ne zavrača brez navedbe tehtnih razlogov, bi bila s tem samo dana pot, da se zakonodavna zbornica povzpne na višjo raven.

Vse te stvari so tako važne in tudi tako zanimive, da se mislimo o priložnosti obširneje pobaviti z njimi.

D. I. Š:

O ženski volilni pravici

V času, ko se vršijo zborovanja, na katerih se zahteva uvedba ženske volilne pravice, nam ni potrebno posebej poudarjati, da zagovarjamo žensko volilno pravico brezpogojno. V »Sloveniji« smo se za uvedbo popolne državljanske in politične enakopravnosti moža in žene že dostikrat izjavili. Visoko navita in nedvomno sodobna borba za uvedbo ženske volilne pravice, ki jo vodijo te dni ženska društva v Sloveniji, Hrvaški in drugod, nam je iz prej navedenega razloga dober povod ne le za to, da se pobavimo spet kedaj s svojim posebnim »konjičkom«, namreč s tudi zelo sodobno zahtevo, da se vprašanje volilne pravice sploh reši samostojno, to je brez zveze z volitvami ljudskih zastopnikov v določeno politično zastopstvo. V tem oziru se torej s prizadevanjem ženskih društev zato ne strinjamo dobesedno, ker gre naše stališče še dalje, kakor pa je neposredni cilj prizadevanja omenjenih društev. Ta je namreč zastavljen v dosegi uvedbe ženske volilne pravice pri volitvah ljudskih zastopnikov v državni zbor. Sklepanja vlade o ureditvi volitev te vrste so vsaj očitno neposredni povod za trenutno borbo žensk.

Bralcem »Slovenije« bo bržčas že znano stališče, zaradi katerega zahtevamo, da se volilna pravica kot taka uredi povsem samostojno. Glede na spremembo političnega stanja v državi, ki jih ustanavlja vsebina sporazumske listine z dne 26. avgusta 1939, ker postavlja vsa vodila prejšnjega

načina vodstva in upravljanja države v kot, je naše izhodišče še bolj utemeljeno zaradi tega, ker samo to izhodišče poroščuje resnično preosnovno obravnavanje volilne pravice državljanov. Ko opozarjamo to stališče tudi zdaj, seveda nočemo prispevati k zavlačevanju, temveč hočemo označiti, kakšno rešitev na tem področju šteujemo za idealno — in — zakaj.

Vprašanje volilne pravice državljanov je očitno veliko širši predmet, kakor pa ga predstavlja ureditev izvrševanja volilne pravice samo ob volitvah v določeni politični zastop. To potrjujejo tudi dosednji zakoni s predpisi o volitvah (zakon o volitvah poslancev, zakon o občinah), tako da se vsakateri teh zakonov sklicuje na starejšega, vsi skupaj posebej pa še na zakon o volilnih imenikih. Kakor hitro rešujemo vprašanje volilne pravice ob volitvah v določeni politični zastop, ostane zato rešitev vprašanja v preozki obleki in ni popolna, temveč mora iskati vselej še nekakšnih postranskih pripomočkov, med katere pa spada po diktaturi s posebnim pridom uvedena ustanova »avtentičnih tolmačenj«.

Če pa iščemo rešitve vprašanja volilne pravice na njenem lastnem in samostojnem področju, se izognemo vsem nevarnostim popačenja rešitve, napravimo rešitev prav za prav šele preprosto. Pri tem načinu nas ne bo oviral noben zadržek, ki poteka iz drugih področij.

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Kakor vidimo, obsega torej slovenski življenjski se zbira v društvi, skoraj zgolj uradništvo in delavce. Prostih poklicev je malo. Obrtniki so sicer v precejšnji meri slovenskega rodu, a deloma ali pa popolnoma ponemčeni. Morda je še kateri pri Sokolu. Enako je s trgovci, ki jih je sicer še manj slovenskih, pa še od teh se neki bolj trdovratno drži za vsako stvar dvojezičnih napisov kot Nemci sami. Zato so mu pa dali Kočevjarji odlikovanje, da je podžupan v njihovem občinskem odboru.

Če naj bi Kočevje kaj pomenilo kot prosvetno središče za delo na Kočevskem, je nujno potrebno, da pride v Kočevje nekaj več agilnih slovenskih ljudi, ki bi se hoteli brigati tudi za deželo. Zakaj tisti, ki bo dal deželi slovenski obraz, je samo slovenski kmet, ki mu je treba na vsak način ohraniti narodnost. Priznati tudi moramo, da je danes slovenski kmet, kolikor je vsaj malo prišel v stik z redkimi slovenskimi narodnimi delavci, neprimerno bolj slovensko zaveden kakor inteligenca v Kočevju in kot večina delavstva. Zato pa je nujno, da se nastavi v mesto nekaj takih delavcev za narodno stvar, ki bodo imeli stalen stik s podeželjem, spraševali za njegove potrebe in jim po možnosti zadostili v zvezi z narodno obrambnimi društvi. Tudi v Kočevju rabimo inteligentne prostovoljce, ki hočejo delati, ne pa ljudi, ki pridejo v Kočevje zato, ker imajo tu sorodstvo ali ker jim je najbližje v Ribnici, ki menda ni še nikdar kočevskim Slovincem pro-

svetno nič dala. Vsaj v novejšem času gotovo ne, razen precej nemčurjev. Uradniki, ki po cestah in kavarnah ter uradih najrajši po nemško govorijo, naj čimprej izginejo; nič ne de, če gredo tudi v sosedno državo.

Še nekaj besed o gospodarskem delu. Za narodno stvar namreč. Gospodarsko delo namreč ni, če se z denarjem, ki je bil darovan za narodne namene, rešuje kaka hranilnica ali mlekarna ali kaka s temi zvezana zadruga, ki je napol falirala zaradi nesposobnega voditelja. Gospodarsko narodno delo tudi ni, če se dajejo denarne podpore kakim ljudem, ki naj potem določnemu človeku vpijejo »Živijo naš g. poslanec!«; narodno delo tudi ni, če se daje nekaj otrokom delavskih staršev hrana čez dan v kaki kuhinji, ki spada v koncern zadrug kakega samozvanega voditelja. Res je to socialno delo, ki pripada tudi humanitarnim društvom, ne pa narodnim, ker zaradi tega ne bo v Kočevju narodna stvar nič boljša in nič slabša. Res dobi človek skomine, da bi pogledal, zakaj nekateri ljudje vse, kar je denarnega, v gotovini namreč, hočejo dobiti v svoje roke, četudi prav za prav ne gre v soglasje z namenom njihovega društva. Govori se v tem oziru že nekaj, in tudi od ljudi, ki menda vsaj nekaj vedo. Zelo lepo bi bilo, ko bi se videli računati, koliko stane jed, ki jo plača Slovenska straža, in približno enaka jed, ki jo plača mnogo nižje društvo, ki daje otrokom brezplačno hrano v ljudski šoli sami (ali jo je vsaj dajalo). Zelo zanimivo bi bilo potem, kam gre razloček v tistem denarju. Ker so denarji, ki gredo za tista kosila otrok v določeni kuhinji precejšnji, bi se pač dalo z njimi marsikaj narediti res za narodne namene.

(Dalje.)

K zgorajšnji obravnavi smo prejeli tale popravek

Z ozirom na članek, ki ste ga priobčili v svojem listu z dne 5. t. m. št. 1. na strani 2. v prvem stolpcu pod naslovom »Ob Kočevskem zborniku«, Vas v smislu člena 26. tiskovnega zakona pozivam, da natisnete v prihodnji številki svojega lista na istem mestu naslednji popravek:

«Ni res, da so me kot dolgoletnega starosta Sokola v Kočevju nadomestili z drugim, res pa je, da sem sam odklonil to funkcijo ter prevzel rajši funkcijo člena nadzornega odbora, za letošnje leto pa tajniško funkcijo. Ni res, da sem več zaporednih razdobjih sestavil kandidatno listo za občinske volitve tako, da so na njej imeli Nemci dve tretjini svojih ljudi, res pa je, da sem sestavil samo dvakrat kandidatno listo za občinske volitve, in to v letih 1933. in 1936., in sicer na ta način, da je bila pri prvih volitvah nadpolovična večina slovenskih odbornikov, pri drugih volitvah pa dve tretjini slovenskih odbornikov, kar odgovarja narodnostnemu številčnemu razmerju. Ni res, da je bila nasprotna lista »Slovenska lista«, res pa je, da je bila nasprotna lista JRZ lista s slovensko krinko, nadalje je tudi res, da so predstavniki »Hrovatove« slovenske liste vodili pogajanja za sestavo liste tudi z zastopnikom tukajšnjih Nemcev dr. Hansom Arkom, odvetnikom v Kočevju, in na svojo listo dali kot podžupana Tschinkla Ferdinanda, gostilničarja v Kočevju.

Z odličnim spoštovanjem

Lovšin Anton,

javni notar in predsednik občine Kočevje mesto.

Kakor je iz predhodnega razvidno, postavlja mo vodilo, da imej volilno pravico vsakteri državljani, ki je te pravice sposoben in vreden, in da nihče od takih ne sme biti brez volilne pravice. Postavljamo pa tudi vodilo, da nihče od nesposobnih in nevrednih (ali volilni pravici nasprotnih) ne sme imeti volilne pravice, in prepričani smo, da smejo biti mejniki imetja ali nemetja volilne pravice samo tako določeni, kakor smo navedli.

Za tiste, ki naj imajo volilno pravico, za tiste, proti katerim ne nastopi noben zadržek opisane značaja, je volilna pravica neodtujljiva javna državljanska pravica. Kaj pomeni to?

To pomeni, da se izvrševanje volilne pravice ne sme vezati na nobeno zapreko, ki sloni na, ali ki celo izrablja državljano nevednost, ali ki nastane celo zaradi njegovega slabega tvarnega stanja. Zakon o volilnih imenikih, kakršnega imamo, je nezdružljiv z ustanovo splošne in enake volilne pravice. Ta zakon namreč odvzema volilno pravico sploh vsem, ki iz katerega koli vzroka, torej tudi brez krivde volilca, niso vpisani v volilni imenik, da, celo vsem, ki niso pravilno vpisani v volilni imenik. Ta zakon prepoveduje volilno pravico vsem, ki ne prebivajo kar celo leto v isti občini, v istem kraju. Pri tem so reklamacijski predpisi tega zakona tako ohlapni, da so volilci stvarno povsem v rokah prostega preudarka onih, ki imajo v danem trenutku priložnost sestavljanja in vodstva volilnih imenikov.

Samostojno reševanje vprašanja volilne pravice podre samodejno sedanjo zgradbo oblikovno izvršljive volilne pravice. Z odpravo volilnih imenikov s tistim značajem, ki ga imajo sedanji imeniki, je mogoče zagotoviti pri vsakterih volitvah resničnost splošne volilne pravice. To resničnost je treba zagotoviti tako, da bo izvršljiva volilna pravica dobesedno taka, kakor tvarna volilna pravica. Izvrševanje volilne pravice ne sme biti omejeno po zaprekah, ki ne tičijo v volilcu, temveč mora naravnost sloneti v volilčevi osebni sposobnosti glasovanja, biti enako z njo. V ta namen je treba spremeniti namen »volilnih imenikov« tako, da bodo oni zaznamovali samo dotičnike, ki nimajo volilne pravice; treba jih je spremeniti v imenike nevolilcev, pri tem pa poskrbeti za to, da bodo volilci zavarovani pred »pomotnim« vpisom v take imenike.

Izvrševanje aktivne volilne pravice — pravice glasovanja — mora biti urejeno za vse volitve tako, da sme glasovati upravičenec povsod, kjer koli se na dan volitev nahaja. Zaradi tega bi smel volilec zahtevati, da mu da domača občina državljansko izkaznico z vsemi podatki, ki dokazujejo obstojanje volilne pravice.

Če nam sledite, nam boste dali brez dvoma prav, ko trdimo, da je volilna pravica neodtujljiva javna državljanska pravica vsakterega državljana, ki po splošnem pravnem redu države razpolaga s svobodno voljo in neskrajšano državljansko častjo. Tej zgolj pravni določitvi bi bilo dostaviti samo še v zavarovanje moderne demokracije potrebno omejitev »in ki tako razumljeni volilni pravici po svojih političnih nazorih ali s svojim političnim delovanjem ne nasprotuje«.

Če razčlenimo gornjo določitev volilne pravice, se nam na prvi pogled izluči dognanje, da je volilna pravica splošna pravica, od katere sme biti izključen le tak državljani, ki ima v sebi napako, katera pojmovno nasprotuje volilni pravici.

Napako v tem smislu, da se pojavlja sicer individualno, vendar na objektivni način.

Pri takem razumevanju volilne pravice je kajpada izključeno, da bi igrali le najmanjšo vlogo: spol državljana, njegovo tvarno stanje, njegova izobrazba in podobni, sicer individualni, vendar subjektivni razlogi. Zato pa je tudi po sebi umevno, da je izključen od volilne pravice, in to brez ozira na spol, tvarno stanje ali na stopnjo izobrazbe, torej tudi, če je moškega spola, vsakdo, ki ni državljani, vsakdo, ki ne razpolaga s svobodno voljo, vsakdo, ki je bil po splošnih in ne po izjemnih predpisih kazenskega prava zaradi nečastnega dejanja obsojen na daljšo ali krajšo dobo izgube državljanskih pravic.

S svobodno voljo ne razpolagajo državljani, ki jih pravni red ne šteje za polnoletne, katerim je postavljen pomočnik ali skrbnik, pa tudi tisti, ki bodisi prisilno ali prostovoljno izvršujejo poklice, v katerem so podvrženi tuji volji tudi za področje svojega izvenpoklicnega življenja. Vse te ovire nastajajo tako pri moških, kakor pri ženskih državljanih in v vseh teh primerih nastopi izključitev od volilne pravice samodejno že po zakonu.

Kdor voli na domačem volišču, pa ni vpisan v »imeniku nevolilcev«, ima že zaradi tega volilno pravico, če je volilnemu odboru osebno znan. Če v volilnem odboru kdo dvomi, s kom ima opravka, se bo volilec pač tudi na domačem volišču izkazal z državljansko izkaznico.

Res je pri taki ureditvi izvrševanja volilne pravice mogoče, da glasuje — ne glede na kazenske posledice — tudi kdo, ki nima volilne pravice. Toda to ne šteje spričo večje važnosti pridobitve, ki obstaja v omogočenju izvrševanja volilne pravice prav vsem, ki so upravičeni. Glasovanja po neupravičenih in po mrtvih so bila tudi pri sedanji ureditvi izvrševanja volilne pravice po imenikih igrača in jih je tak sestav organizacije volilnih imenikov, kakršnega imamo, režimski stranki naravnost pospeševal.

Danes imajo aktivno volilno pravico samo v volilne imenike pravilno vpisani polnoletni moški prebivalci občine, ki prebivajo nad leto dni v do-

tični občini. To pomeni, da ima tako volilno pravico kvečjemu 75 odstotkov tistih, ki imajo po postavi volilno pravico. Kajti določbe zakona o volilnih imenikih zadevajo predvsem najrevnejše, torej najštevilnejše, tiste, ki se selijo iz kraja v kraj po kraju, kjer najdejo kruha. Če se tičejo posveti o novem zakonu za volitve poslancev samo načina izvolitve poslancev, bo ostal zakon o volilnih imenikih nespremenjen, kar brez ozira na pisavo »Slovenskega doma« napoveduje, da ostane glede ženske volilne pravice vse po starem. Vpravl ker mislimo, da se zoper žensko volilno pravico uveljavljajo samo taki pomisleki, ki veljajo natančno toliko tudi zoper moško volilno pravico, branimo zahteve žena. Ker pa te zahteve branimo, smo dolžni povedati, da zgolj zahteva po ženski volilni pravici pri volitvah poslancev ne zadene cilja. Zahteva žena je treba opredeliti točneje in jo postaviti na širšo podstavo: izraziti in uveljaviti jo je treba kot zahtevo po splošni volilni pravici brez ozira na spol za vse volitve. Združiti jo je treba torej z zahtevo, da se spremenijo sedanje določbe o izvrševanju volilne pravice in da se ta sprememba izvrši s posebnim zakonom o volilni pravici.

Uvedba ženske volilne pravice bo vsekakor povzročila velike spremembe v političnem izrazu javnosti. Kakšne, je nesmiselno prerokovati, posebno ko se moški volilci v Sloveniji nikakor ne smejo preveč postavljati. Na vsak način bo nastop ženskih volilk zanimivost, katero kaže določiti, ujeti v izrazito podobo. Ko je povrhu že znano, kako zelo zahtevamo tudi avtonomnost volilne pravice, ne samo svobodo volitev, hočemo uporabiti okolnost zanimivosti nastopa ženskih volilk za to, da zagovarjamo uvedbo take ženske volilne pravice, ki se izvaja — vsaj v prvi, prehodni dobi po uvedbi — ločeno in samostojno od moške volilne pravice, in sicer aktivno in — pasivno. Zagovarjamo potrebo, da volijo in so izvoljene ženske neodvisno od moških. Samo ta način bo omogočil javnosti, da spozna politična prizadevanja žena nedvoumno. In to je potrebno, ko je ženski volilni kader nov činitelj, doslej čisto neznan.

Opazovalec

Močna osrednja oblast in močna država nista eno

V Srpskem glasu je priobčil Slobodan Jovanović sestavek o jugoslovanstvu in srbstvu. V njem pravi, da stoji Srbi pred dvojno nalogo. Najprej morajo braniti srbstvo, kajti ko je prišlo hrvaško vprašanje, je prišlo tudi srbsko in Srbi morajo braniti tisto, kar je njihovo, z združenimi močmi. Srbi pa se morajo razen tega še brigati za državno celoto, na katero so Hrvatje pozabili misliti, ko so se ukvarjali z ureditvijo svoje banovine. Njihov očitni namen je, da odkrhnejo kar največ od osrednje oblasti, da bo ta čim slabša. Ker pa Hrvatje ne vidijo potrebe močne osrednje oblasti, se morajo Srbi brigati tudi zanjo. Za trajnost skupne države ni potrebna samo skupna vladarska rodovina, vojska in diplomacija, ampak tudi skupen državni zbor, izvoljen s splošnim glasovanjem, ki bo predstavljal ljudstvo Jugoslavije

v celoti. Poskus, da bi državne oblasti ustvarile jugoslovenski nacionalizem, se je ponesrečil. More pa obstati jugoslovenstvo kot državna misel. Niti srbski niti hrvaški nacionalizem nas ne moreta pripeljati sama po sebi na pravo pot, ampak šele takrat, če se združita z jugoslovensko državno mislijo, kakor bo tudi ta misel brez moči, če se ne združi s hrvaškim in srbskim nacionalizmom.

Da bo razlaga tega sestavka tem umljivejša in lažja, naj še dostavimo, da Slobodan Jovanović nas Slovencev sploh ne omenja. To dejstvo že samo na sebi sestavek precej razločno označuje.

Sicer pa diha tudi sicer iz njega bolj velikosrbska miselnost kakor resnična skrb za državno skupnost.

Čudna je predvsem ta nenadna skrb za srbstvo, ki sploh ni bilo in ni moglo biti nikoli ograjano. To je še nedavno moral ugotoviti sam vladni predsednik Cvetković, ki je prvič gotovo vsaj tako dober Srb kakor Slobodan Jovanović, drugič

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v l. 1918-1920

Opis krvavih bojev za Radgono leta 1918.

(Nadaljevanje.)

Naš hrabri Zeilhofer, ki je, kakor že povedano, bil osebno skoraj noč in dan čuječ, da nas napad ne preseneti, je kakor navadno tudi kritičnega dne v zgodnjih jutranjih urah pregledoval naše predstraže, ki so stale okrog in na periferiji mesta. Prvi je tudi res opazil, da se mestu in posadki okrog in okrog približujejo številno močni, dobro oboroženi sovražni oddelki.

V nekaj minutah je alarmiral straže. Pistorjevo vojašnico in že bil tudi pri glavni posadki v nekdanji konjeniški vojašnici, kjer smo razen straže vsi prav lepo spali. Trajalo je le samo sekunde in že smo bili oblečeni in že so bili strojničarji pri stalno pripravljenih strojnih puškah na oknih, podstrešjih itd. in pričakovali napadalce.

Še preden je počil prvi strel, sem dobil povelje, da z močno patrolo spopolnim predstražo na mostu med Kodoličevo in Uravjevo hišo. Moj oddelek in straža sta bila izpostavljeni, lahko rečem, gotovi pogubi, kakor so bile izpostavljene pogubi tudi vse ostale, že zunaj stoječe predstraže, ker je to bilo potrebno za varnost celokupne glavne posadke, ki naj bi branila, da ne bi sovražnik zasedel Radgono.

Naš pogumni nadporočnik Zeilhofer ne bi bil Zeilhofer, če ne bi bil na najbolj izpostavljenem oknu začel menda prvi v svoji gorečnosti s strojno puško streljati na bližajočega se sovražnika.

Svinčeni odgovori iz nasprotnih bojnih črt seveda niso izostali in prvi, ki je v vojašnici prelil kri za Slovenijo je bil nadporočnik Zeilhofer sam. Strel v trebuh k sreči ni bil smrtonemben, vrgel ga je od strojnice proč ter onespobil za nadaljnji boj. Prenesli so ga v varnejšo sobo, bolničarji so ga za silo obvezali, kar ga pa ni oviralo, da je ležec na vojaški slamnici v oblegajoči vojašnici, telefonske slušalke na ušesih, hrabro dajal naprej navodila za obrambo. Tako se je v zgodnjih jutranjih urah začel boj za zmago ali poraz naše ali nasprotne posadke.

Zaradi premoči in obkolitve je sovražniku seveda uspelo, da je uničil vse naše zunanje predstraže. Tudi predstraže pri mostu, katero bi moral jaz spopolniti, nisem nikjer več našel, ko sem s svojo patrolo pritekel tja, čeprav še do takrat ni padel noben strel. Napadalcem je uspelo to stražo brez streljanja, torej čisto po njihovem načrtu odstraniti in uničiti. To me seveda ni niti najmanj preplašilo, da ne bi zasedel in zastražil mostu, ki je bil vhod v Dolgo ulico, t. j. v središče mesta, in pričakoval nadaljnega razvoja dogodkov, česar mi ni bilo treba dolgo čakati.

Sovražnik je kmalu nato z velikansko premočjo pod varstvom svojih strojnih pušk in rezerve za dobre pol ure šestkrat naskočil mojo iz pešice mož obstoječo stražo, ki razen svojih pušk in ročnih granat ni imela nikjer nobenega varstva niti zveze s svojimi. Vse te napade smo pa zmagovito odbili ter napadalce prisilili, da so se umaknili. V popolni zavesti, da je samo vprašanje kakšne pol ure, da se odloči usoda mojega oddelka, pri čemer je šlo za življenje, oziroma bolj za smrt, sem se odločil, da preidem v protinapade. Izkoriščajoč temo sem s svojimi maloštevilnimi, junaško se borečimi Slovenci nešteto-

krat z bajoneti in ročnimi granatami napadel sovražne skupine in vrste in to v bok, tako da sem na ta način prišel sovražniku za hrbet. Vse te napade sem pripravil tako, da je divji hura-krik mojih Frančkov in Hanzekov kakor granata iz nevidne daljave udaril tam, kjer ga ni nihče pričakoval. Sovražnik, ne vedoč kje in kod so se zadaj in na straneh naenkrat znašli tako močni in nevarni protinapadalci — imeli so nas za večje oddelke — je postal zmeden. To njegovo zbeganost sem izrabil. Nočna tema, grmovje in drzno bliskovito manevriranje so mi bili zavezniki. Kar nisem pognal in podrl z ročnimi granatami, bajoneti in krikom, to sem zbegal z ognjem iz pušk. Tako sem iz terena, po katerem sem prediral, iztrebil sovražne oddelke, ki so na bojišču puščali ranjence, strojnice in mrličje. Pri celi akciji smo se morali varovati še krogel iz naših strojnih pušk s konjeniške vojašnice, ki so streljale na nasprotnika v trdnem prepričanju, da naših zunanjih straž spredaj ni, ker tam niso stale in ker so sodeč po razvoju borb in napadov najbrž bile že vse pomandrane. Koristi, ki jih je moj mali oddelek s svojim drznim početjem doprinesel k obrambi in celotni akciji, so bile na dlani. Z ozemlja, s katerega sem pregnal sovražnika ter v splošnem oslabil njegovo moralno in udarno moč, je zbežalo precej sovražnih vrst s strojnimi ali brez njih. S tem je bila na najbolj občutljivi strani naša konjeniška vojašnica v velikem delu razbremenjena od obleganja sovražnih strojnic. Hkrati so se napadalcu razpršile njegove rezerve, ki so bile namenjene za bajonetni naskok na vojašnico. Ker so nasprotni poveljniki zaradi tega izgubili mirno presojanje in sploh niso več imeli pregleda o svojih vrstah, je njihova akcija doživela neuspeh. (Dalje prihodnjic.)

pa take stvari ravno kot vladni predsednik vse bolj neposredno pozna od njega. Če torej kdo v teh časih, ko zahtevajo Slovenci in Hrvatje enakopravnost, govori o potrebni obrambi srbstva, ne moremo misliti drugega, kakor da mu ta enakopravnost ne hodi v priklad.

Zato se nam pa zdi, da je tudi tista skrb za državno celoto v najbližjem sorodstvu s srbskimi hegemonističnimi željami. To nam potrjuje že podtikanje pomanjkljive državne zavesti Hrvatov zgolj zaradi tega, ker hočejo kar največ svojih zadev odkrhniti od osrednje oblasti. Ne vemo, če še Slobodan Jovanović prav nič ne zaveda, da isti s temi besedami moč države in centralizem. Vemo pa, da ju dejansko isti, če meni, da bo osrednja oblast tem slabša, čim več bodo Hrvatje odkrhnili od nje, in če to govori na isto sopo, ko pripoveduje, da so s tem Hrvatje pozabili misliti na državno celoto, da pa se morajo zanjo zato Srbi brigati. Ti pa se po smislu Jovanovičevih besed morejo brigati zanjo samo na ta način, da prečučujejo, da bi Hrvatje čim več zadev odkrhnili od osrednje oblasti in države navadna umska preproščina, če bi se tako otipljivo ne skrival hegemonistični centralizem za njim.

Če se torej vnema Jovanović za močno osrednjo oblast, mu ne gre dejansko za močno državo, ampak za to, da ohrani za centralizem in s tem za srbstvo čim več, ah, tako donosnih zadev. Slobodan Jovanović je pisal svoje dni debele knjige o srbski zgodovini. Zato mislimo po pravici, da se je ogledal tudi po tujih, če naj je hotel srbsko prav razumeti in razložiti. Če pa je to storil, je lahko videl, da so danes navznoter in navzven najmočnejše tiste države, pri katerih je osrednja oblast razmeroma jako majhna.

In če bi bil še malo dalje razmišljal o zgodovini držav in narodov in stvari primerjal, tedaj bi bil lahko videl, da je zmeraj najslabša tista država, ki ni enakopravnosti v njej, in da je lahko naravnost ogrožen obstoj take države, če ta neenakopravnost je predolgo trajala. Kajti ni je stvari, ki bolj odtuja srea, kakor krivica, in še taka moč osrednje oblasti ne more pridobivati zaupanja z njo. Narobe pa bi bil g. Jovanović tudi lahko videl, da je moč države zmeraj velika tam, kjer se čutijo državljani enakopravne in imajo zategadelj zaupanje do nje.

Ali v našem primeru: naj gleda in se trudi raje g. Jovanović, da bomo Slovenci in Hrvatje kar najprej enakopravni in zadovoljni. Morebiti res ne bo ostalo veliko osrednje oblasti za nacionalno koritarje. Toda kar sama od sebe bo zato narastla moč države.

Novo poštno poslopje je potrebno!

Sedanji prostori našega poštnega ravnateljstva so že dolgo premajhni. Seveda, ko je bilo zidano poslopje za glavno pošto, je bilo poštno ravnateljstvo še v Trstu, Ljubljana pa je imela samo kakih 35.000 prebivalcev. Zato si je pošta morala pomagati v zlati jugoslovenski dobi s krparjenjem: sedaj se je ena soba predelila, sedaj priredil kak hodnik. Kljub temu, da donšajo slovenske pošte tretjino vseh dohodkov, ni bilo denarja ne za primerno zvišanje osebja ne za primerno novo poštno poslopje.

A ga menda še zmeraj ni. Sicer ne bi ljubljansko poštno ravnateljstvo iskalo v najem primernih prostorov v bližini glavne pošte.

To iskanje naj bi bilo v opomin vsem v teh dneh, ko se pripravlja samouprava. Kajti ono dokazuje zelo zgovorno, da ne more biti pravične samouprave razen popolne. Brž ko bi na primer bile pošte tudi poslej centralistično upravljane, ne bo nikoli denarja za naše poštne potrebe.

Tudi če bi res bilo potrebno iz katerega koli stvarnega razloga — ki ga po našem mnenju ni — nekakšno osrednje vodstvo, bomo morali Slovenci vsaj to brezpogojno zahtevati, da se denar, ki ga donšajo naše pošte, porabi doma. In tisti hip bomo tudi videli, da ni stvarnih razlogov za poštno centralizacijo. Zakaj, našim bralcem ni potrebno posebej razlagati.

Morebiti začne tudi o tej stvari premišljevati kakšen o obsegu in potrebi samouprave še zmeraj premišljuječi Slovenec.

Uradna obsodba Prizada

Kakor vsaka pristna jugoslovenska centralistična tvorba si je tudi Prizad postavil v nekaj letih neutrudnega delovanja za blagor ljudstva lepo, a seveda tudi drago palačo, v Belgradu kakopak. Lahko mu je to šlo, saj je samo Slovenija morala zaradi njegovih »intervencij« na žitnem trgu plačati za žito težke milijone več kakor je bilo treba, in sicer po kakih 80 dinarjev za osebo ali skupaj okoli 98 milijonov na leto. Sicer pa s to napravo niti na jugu niso zadovoljni. Upamo, da je bo zdaj po sklenjenem sporazumu sploh zmanjkalo. To upanje nam vsaj daje kritika vladnega predsednika Cvetkovića o početju te privilegirane izvozne družbe. Dopisniku »Politike« je dal namreč jako ostro izjavo o Prizadu in oznamoval njegovo delo s »abo politiko, ki jo bo treba spremeniti do podstav. Namesto,

da bi plačeval kmetu razloček v ceni, si je pa postavil za tisti denar drago poslopje. Tako početje je vladni predsednik dobro označil, češ da je videti, kakor da bi kmetu v opankah in razcapani obleki posadili cilindri na glavo.

K temu bi mi še dodali, da je več takih capinastih prikazni s cilindrom na glavi. Poudarili smo že, da ni Prizad edini, ki je pod prejšnjimi unitarističnimi vladavinami sesal denar iz pokrajin, pa ga gomilil in zazidaval v Belgradu. Spominjamo samo na Poštno hranilnico in njenega znamenitega ravnatelja dr. Milorada Nedeljkovića, ki ga je šele sporazum odpihal in ki je zidal v Belgradu palačo za 100 milijonov. Spominjamo dalje na druge drage in ali sploh ali pa vsaj v tem obsegu nepotrebne stavbe, kakor državno tiskarno in podobno.

Sami cilindri ob raztrgani suknji! Samo razkošje sredi revne pokrajine!

Najslavnejše poglavje iz slovenske zgodovine

K ponatisku pod tem naslovom v zadnji številki »Slovenije« mora uredništvo dodatno pristaviti nekaj pripomb. Da je poznavanje »slavnih slovenskih dejanj v zgodovini srednjega veka tako klavno, tega ni bila kriva naša zgodovina, ampak so bili krivi raziskovalci te zgodovine«. Vendar pa tudi le samo nekateri. Naš list je že nekajkrat imel priložnost, opozoriti na znanstvena, na prvotne vire oprta dela, ki dovolj jasno spričujejo, da Slovenci tudi v srednjem veku niso bili pasivna gmoča, marveč da so igrali vidno vlogo v javnopравnem življenju. V tem oziru naj opozorimo na dr. Malovo študijo »Sewabenspiegel in koroško ustoličenje« ter na njegovo najnovejšo knjigo »Probleme aus der Frühgeschichte der Slowenen«, ki bi jo naj poznal vsak naš inteligent.

Po teh osnovnih študijah nam danes res ni več potrebno, da se lovimo slepe miši na polju naše narodne zgodovine. Ni nam treba več prazne, solzave besedne romantike, ker imamo z vso gotovostjo utrjenih dejstev dovolj, ki govorijo o tem, da so Slovenci še daleč v srednji vek ohranili svoje samobitne državnopravne in upravne naprave in ustanove. Žalostno je bolj dejstvo, da grede te stvari tako neopaženo mimo nas. Dokler v tem oziru ne bo drugače, si moramo priznati, da smo tudi še danes narodno nezavedni: na kaj naj le postavimo danes svojo narodno samobitnost, če njeno osnovo v preteklosti z nepoznanjem tajimo?

Ukrajinska manjšina in Romuni

V Bukovini živi okoli 500.000 Ukrajincev. Ker je bila dežela in njeno prebivalstvo precej daleč od nemške narodne meje, jih včasih Avstrija narodno ni tako tiščala k tlom, kakor Slovence povsod, še prav posebno pa na Koroškem in Štajerskem. Imeli so okoli dve sto ljudskih šol, tri gimnazije in na vseučilišču v Černovicah troje učnih mest. To vseučilišče je bilo namreč sredi slovansko-romunskega sveta — nemško, tudi avstrijska posebnost, ki je navsezadnje morala privedi državo do razpada.

Vojna je to deželo dala Romuniji. Gotovo bi je ta ne bila nikoli dobila, kakor tudi Besarabije ne, če bi takrat Rusija zaradi revolucije ne bila izločena. Kajti obe deželi sta po večini prebivalstva ukrajinski.

Romunski bojarji so v vsakem pogledu podobni poljski šlahti. Zato tudi v Romuniji ni moglo priti do notranjega miru. In kakor Poljska tudi Romunija ni hotela priznati svojim manjšinam pravice. Uničila je popolnoma ukrajinsko šolstvo: danes ni v Bukovini ne ene ukrajinske ljudske šole, še manj seveda srednje. Ukrajinskega otroka mučijo v šoli od prvega dne v tujem jeziku. To ima dvojen uspeh, vsaj romunski nacionalizem si želi tak dvojni uspeh. Otrok se odtujaše svojemu narodu, a hkratu zaradi pomanjkljive vzgoje,

kakršna je pač vsaka vzgoja v tujem jeziku, umsko zaostaja. Postaja torej manj odporen. To pa ravno Romuni želijo.

Romunizacija šolstva pa romunskim zagrizenecem še ni bila dovolj. Kakor so Poljaki ovirali Ukrajincem verski pouk in jim požigali cerkve, tako so delali tudi Romuni. Celo pridige v ukrajinski so prepovedali.

Ukrajincev pa s tem niso zvalili v romunske cerkve. Pač pa se je začelo širiti med njimi sektantovstvo. To je iskalo varstva vsepovsod, zlasti pri istorodnih ljudeh za mejo. Nekateré sekte so postale naravnost boljševiske. In danes uhajajo zlasti mladi ljudje trumoma čez mejo v Rusijo.

Presoden človek bi vedel, pri čem je in bi se ravnal po svojem spoznanju. Toda kedaj je bil še nacionalist presoden. Romuni delajo kakor Poljaki: zavedne Ukrajince pretepeajo, trgajo in razbijajo slike in kipe ukrajinskega narodnega pesnika-preroka Ševčenka, delajo hišne preiskave, zapirajo — in kar je še takih pripomočkov za izdelavo patriotičnega duha in »nacionalnega edinstva«.

Kajti političnim kratkovidnežem v Romuniji in drugod ni znana osnovna resnica, da išče tlačeni človek pomoči kjer koli in odkoder koli.

Mali zapiski

Avtoritarnost in demokracija v praksi

V Koreji, ki šteje 24 milijonov prebivalcev, imajo avtoritarni Japonci večje vojaške posadke, kakor demokratični Angleži v Indiji, ki ima 560 milijonov ljudi. Navzlic temu, ali prav za prav ravno zato pa je v mali Koreji več nemirov, kakor v vsej obširni Indiji.

Humor v Nemčiji

V »Koroškem Slovincu« beremo:

Grešnikov Nac je stal pred sodnikom zaradi tatvine. Dobil je šest mesecev ječe. Nato Nac: »Gospod sodnik, ali naj prinesem s seboj v zapor tudi nakaznice za mast in meso?«

Ruska agrarna proizvodnja in nemške potrebe

V nasprotju z mnenjem nekaterih krogov v Nemčiji, ki si obetajo od trenutnega prijateljstva z Rusijo velikih tvarnih koristi, ugotavlja Nemški osrednji urad za prehrano (Reichsnährstand), da Nemčija od Rusije ne more bogve kaj pričakovati, zlasti ne na področju kmečkih pridelkov, kajti ves pridelek v Sovjetski uniji komaj zadostja lastnim potrebam. Res je sicer, da je izrabljenih v Rusiji samo 18 odstotkov mogoče agrarne proizvodnje, toda za povečanje pridelka je potrebnih vsaj nekaj let, ne glede na to, da Rusija tudi zaenkrat še ne razpolaga z dovoljnim semenjem.

Aktualne knjige v Nemčiji

V knjižnih poročilih nemških dnevnikov se pojavljajo nove rubrike, in polagoma nastajajo neka nova literatura in nova znanost — v znamenju vojne.

Izraz te nove nemške znanosti so n. pr. sledeče, danes v Nemčiji zelo aktualne knjige: Ankenbrand L.: »Gesunde fleischlose Küche« (Zdrava brezmesna kuhinja), Rösch R.: »Die fleischlose Kost« (Brezmesna hrana), Delins K.: »Nahrungsmittellehre« (Nauk o živilih), Knauer W.: »Der Beitrag des Gemüsebaues zu der Ernährung des deutschen Volkes« (Prinos zelenjavne setve k prehrani nemškega naroda). Itd.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI DR. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljšejsi narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine